

1.Uluslararası / 11. Ulusal Gıda Mühendisliği Kongresi

Aska-Lara/Antalya

İklim değişikliği ve kuraklık gibi doğal afetlerin yanı sıra, gelişmiş ülkelerin tarımsal ürün ticaretindeki korumacı politikaları, gıdaya olan talebin artması, tarımda girdi fiyatlarının yükselmesi, tarım sektörüne yeterli yatırımın yapılmaması, tarım ürünlerinin biyoyakıt üretiminde kullanılması gibi birçok etken dünyada açlık ve yetersiz beslenmeye neden olmaktadır.

BM'nin raporuna göre 821,6 milyon insan yani dünya nüfusunun yüzde 11 açlık çekmektedir. Açlık oranının en yüksek olduğu yer Afrika Kıtasıdır. Kıta genelinde her beş kişiden biri, Doğu Afrika'da ise her üç kişiden biri açtır. Rapora göre Afrika nüfusunun yüzde 20'si, Asya nüfusunun ise yüzde 12'den fazlası aç görünürken, Latin Amerika ve Karayipler'de bu oran yüzde 7'nin altındadır.

Günümüz dünyasında, tarımsal aktivitelerin şirketler tarafından yönlendirilir duruma gelmesi önemli bir ekonomi stratejisidir. Dünyada bu üretim anlayışının hâkim olmasıyla açlık ve yetersiz beslenme ortaya çıkmaktadır.

Gıda insan hayatı için vazgeçilmez bir ihtiyaç, gıdaya ulaşım ise bir insanlık hakkıdır. Yaşadığımız çağda küresel bir silaha dönüşen su, gıda ve enerji bizim gibi ülkeler üzerinde en önemli hegemonya aracı haline getirilmeye çalışılmaktadır. Tüketicinin gıdaya erişimi giderek zorlaşırken, sektördeki özelleştirme girişimleri, taşeronlaşma, gıda güvenliğini tehdit eden uygulamalar ve ilgili meslek örgütleri, kurum ve kuruluşların görüşü alınmadan yapılan hukuki düzenlemeler, yaşanan sıkıntıları daha da artırmaktadır. Dünyada herkese yetecek kadar tarımsal üretim ve gıda maddesi varken bu açlığın 21. Yüzyılda yaşandığı unutulmamalıdır. Dünyada gıda konusunda kıtlık olmadığını, tarımsal üretimin toplam talebin üzerinde olduğunu, gıdaya erişimin sağlanamamasında temel sorunun adil olmayan gelir ve ürün dağılımının olduğunu dolayısıyla açlığın nedeninin yetersiz gıda değil temelde yoksulluk olduğunu vurgulamak gerekir.

Çağımız hastalığı aşırı ve lüks tüketim alışkanlığı, gıdaya adil ulaşmanın önündeki en büyük engellerden birini oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu alışkanlık gıdada israfı beraberinde getirmektedir. Bu kadar aç insanın olduğu bir dünyada, üretilen gıda maddelerinin %10' unun tüketilmeyerek çöpe atılması anlaşılacak bir durum değildir. Yılda yaklaşık 1,3 milyar ton gıda çöpe giderek heba olmaktadır. Sadece bu tüketilmeyen ya da tüketilemeyen, çöp olarak son bulan üretim fazlasıyla bile açlık çeken insanları doyurabilmek mümkündür.

Bugün itibariyle, hemen her alanda olduğu gibi gıda alanında da sayısı onu geçmeyen çok uluslu şirketler dünya piyasasına hâkim durumdadır. Küresel ölçekte dört şirket piyasayı tohumda %58.2, tarımsal kimyasallarda %61.9, gübrede %4.3, hayvansal ilaçlarda %53.4 oranında kontrol etmektedir. Hayvansal üretimde bu oranlar tavukçulukta %97, domuz ve sığırdada ise yaklaşık %66 düzeyine ulaşmıştır.

Bu şirketlerden altı tanesi dünya tahıl ticaretinin %85`ini, sekiz şirket ise kahve satışlarının %60 ını kontrol etmekte, özellikle insanların temel besin ihtiyacı olarak bilinen mısır, pirinç, buğday ve soya gibi tarım ürünü gıda maddelerini hâkimiyetleri altına almak için de büyük savaşlar vermektedirler. Yaşamın sürdürülmesi için mutlak gerekli olan gıda üretimi bugünün dünyasında yalnızca belirli ellerde toplanmaya ve tüm dünyaya bu yaklaşım egemen kılınmaya çalışılmaktadır.

Ülkemizde ise 60'lı Ve 70'li yılların planlı dönemlerinden sonra 24 Ocak '80 Kararları ve onun ardından gelen 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle birlikte tarımdaki desteklemelerin tarımsal üretimi artıracak ve kırsalda istihdam artışı sağlayacak şeklindeki yaklaşımından uzaklaşmış, IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü' nün zorlamaları doğrultusunda tarım ve gıdada köklü dönüşümler yaşanmıştır. EBK, SEK, Zirai Donatım Kurumu, TEKEL, Türkiye Şeker Fabrikaları, Azot Sanayi-Türkiye Gübre Fabrikaları ve Yem Sanayi gibi kamu iktisadi teşekküllerinin bir kısmı özelleştirilmiş, bir kısmı da kapatılmıştır. TMO gibi KİT' lerle birlikte, Tarış, Çukobirlik, Fiskobirlik gibi üretici kooperatif ve birliklerinin ise içi boşaltılarak işlevsizleştirilmiştir.

Bütün bunların sonucunda 80'lerden bu yana uygulanan neoliberal tarım politikaları bizi gıdada dışa bağımlı hale getirmiş, çiftçiler tarımsal üretimden vazgeçmeye başlamıştır. TÜİK verilerine göre ülkemizde her yıl ortalama bir milyonluk nüfus artışına rağmen 2002 yılında tarımda istihdam edilen nüfus 7 milyon 458 bin kişi yani çalışan nüfusun % 35 iken bu dönemde, tarım sektöründe çalışan sayısı 5 Milyon 480 bin kişiden 5 Milyon 173 bin kişiye düşerek 307 bin kişi azalmış yani istihdam edilenlerin yüzde 18,3'üne gerilemiştir.

Son on yedi yılda uygulamaya konulan yanlış tarım politikaları sonucu çiftçi tarımdaki gücünü yitirmiş ve yoksullaşmıştır. Tarımda modernizasyon, küçük tarımsal alanların birleştirilip, büyütülmesine ve dolayısıyla düşük gelirli topraksız köylülerin köylerini terk edip, kente göç etmesine neden olmuştur. Ülkemiz, küresel dünyada rekabet edebileceği tek silahını da kaybetmiş ve tarımda dışa bağımlı hale gelmiştir.

Türkiye, kuru kayısı, incir ve üzüm ile fındık dışında buğdaydan pirince, fasulyeden nohuda, mercimekten mısıra, soya fasulyesinden pamuğa, kuru ottan samana ve kırmızı ete kadar hemen tüm tarım ürünlerinin ithal edildiği bir ülke durumuna getirilmiştir.

Görüldüğü üzere bu koşullarda sağlıklı ve sürdürülebilir beslenmeyi herkes için ulaşılabilir kılmak oldukça zorlaşmıştır. Adil bir gıda dağılımı ve gıdaya erişim hakkının olabilmesi için; üretici doğru yöntemlerle desteklenip, üretim süreçlerinde tutulmaya çalışılmalı, tarımsal AR-GE' ye daha fazla yatırım yapılmalı, tarımsal ürün planlaması yapılarak israf önlenmeli, toprağı işlemede aile işletmelerine öncelik verilmelidir.

Kent kökenli endüstriyel devrim, gelişmekte olan ülkelerde kırsala doğru yayıldıkça gerek teknik açıdan, gerekse tüketilen besinler açısından küresel şirketlere olan bağımlılığı artırmıştır. Şirket tarımcılığı ve yeşil devrimin birlikteliğine daha sonra genetik uygulamalarla modifiye edilmiş ürünlerde katılmıştır. Genetiği değiştirilmiş bu organizmaların (GDO) tarımıyla başlayan üretim teknikleri dünyada adeta ikinci bir yeşil devrim olarak gösterilmiştir. Oysaki vahşi kapitalist neoliberal politikaların sonucu, kuraklık, tarımsal verimsizlik ve gıda azlığının GDO ile çözüleceği konusundaki zorlamalarla, tarımsal üretimin eksenini değiştirilmeye çalışılmaktadır. GDO lu üretimle yapılmak istenen; avcı-toplayıcı göçebe toplumdaki yerleşik tarım yapan topluma geçiş ile başlayan, insanlık tarihi boyunca insanlığın ortak malı olmuş tohumların, bir kişi, bir isim, bir şirket adına tescillenerek sahiplenilmesi ve bunun hazırlanmış hukuki sözleşmelerle, ücreti karşılığında üreticiye satılıp, üreticinin bağımlı hale getirilmesidir. "Tescilli, patentli tohumu alırsan üretim yaparsın" anlayışı ülkelerin gıda egemenliğini yok eden bir anlayıştır.

Değerli katılımcılar,

Tarım alanlarımız yok ediliyor; zeytinlikler ve meralar çimento, mermer ocakları, altın ve gümüş madenciliği gibi toksik kimyasal kirlilik yaratan sanayi yatırımlarına açılıyor. Bebek mamalarında, pirinçte GDO çıkıyor. Sermayenin allayıp pulladığı “organik gıda” pazarının kâr payı büyüyor. Sağlıklı, doğal ve güvenli gıdaya ulaşmak büyük bir sorun haline geliyor. Gıda ve beslenme en temel sosyal haklardan biriyken bir lüksmüş gibi sunuluyor ve bu hakka erişim engelleniyor.

Son yıllarda yaşanan küreselleşme ve kentleşme ile birlikte beslenme ve yeme alışkanlarında da değişiklikler meydana gelmiştir. Tüketici mevsimsel, bitkisel ve lif yönünden zengin yiyeceklerden uzaklaşarak, ağırlıklı olarak şeker, yağ, tuz, et ve diğer hayvansal ürünlerden oluşan yüksek kalorili yiyeceklerle beslenmeye başlamıştır. Evde yemek hazırlamakla geçirilen süre azalırken, özellikle şehirde yaşayan tüketiciler, alışveriş merkezi, süpermarket, fast food satış noktaları ve paket servis restoranlarına yönelmiştir. Sağlıksız beslenme ve hareketsiz yaşam tarzının bir araya gelmesiyle obezite oranları sadece gelişmiş ülkelerde değil, açlığın ve obezitenin genellikle bir arada bulunduğu düşük gelirli ülkelerde de artmıştır. Dünya nüfusunun çoğunluğu, obezitenin açlıktan daha fazla ölüme sebep olduğu ülkelerde yaşamaktadır. Dünya’da 821.6 milyon insan açlık çekerken, 670 milyondan fazla yetişkin, 120 milyon erkek ve kız çocuğu (5-19 yaş arası) obez, 40 milyonu aşkın çocuk ise fazla kiloludur. Bu sebepten dolayı besleyici gıdaların sürdürülebilir, uygun fiyatlı ve erişilebilir olması için kamu kurumları ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlar işbirliği yapmalı beslenmeye duyarlı politikalar oluşturmalıdır.

TMMOB Gıda Mühendisleri Odası olarak bugüne kadar yapmış olduğumuz etkinliklerde önemle üzerinde durmaya çalıştığımız bir konu da “gıda güvenliğidir”. Bizlerin gıda güvenliğine bakış açısı; gıda güvencesiyle birlikte bin bir zorlukla elde edilmiş gıda maddelerinin fiziksel, kimyasal ve biyolojik zararlanmalardan uzak tutularak erişilebilen bu gıdanın fiziksel, kimyasal ve biyolojik olarak vücuda yararlı olma halini ifade etmesindedir.

Dünyada bu konu ile ilgili farkındalık yaratmak amacıyla Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü FAO, Dünya Sağlık Teşkilatı WHO ile birlikte çalışma yaparak ilk defa bu yıl 7 Haziran’ı “gıda güvenliği günü” ilan etmiş, anma ve kutlama adı altında etkinlikler gerçekleştirmiştir. Her yıl 16 Ekim Dünya Gıda Gününde yapılan etkinliklerin ötesinde özel bir gün adı altında yapılan bu çalışmalarla dünyada artık gıda güvenliği gıda güvencesinin ötesinde konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmış, gıda güvenliğinin önemi ayrıca vurgulanmaya çalışılmıştır.

Gıda güvenliği alanındaki dikkat çekici gelişmelere rağmen, gıda kaynaklı hastalıkların küresel boyutu hala kabul edilemez düzeydedir. Dünya’da her yıl yaklaşık 600 milyon kişi (her on kişiden birine denk gelecek şekilde) kirli yiyecekleri yedikten sonra hastalanmakta ve bu grup içerisinde 420.000’i yaşamını yitirmektedir. Görüldüğü gibi bu rakam, gıda güvenliğinin, yaşamımızın ne kadar değerli bir parçasını oluşturduğunu daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Güvenilir gıda, yalnızca daha iyi sağlık ve gıda güvenliği için değil aynı zamanda geçim kaynakları, ekonomik gelişme, ticaret ve her ülkenin uluslararası itibarı için giderek daha çok önem taşımaya başlamıştır.

İnsanların sağlıklı ve güvenli gıda maddelerine erişiminin sağlanabilmesi için yerli üreticiyi destekleyen, üretim kalitesini artıran tarım ve gıda politikaları yaşama geçirilmelidir. Gıda hilelerine ve kalitesiz üretime karşı önlemler artırılmalıdır. Kaliteli gıda maddelerinin üretimi için hammaddenin kalitesinin artırılması olmazsa olmaz koşuldur. Bunun için ülkemize özgü yerel tarım ürünleri ve bunlardan elde edilen gıda maddelerinin korunmasına yönelik çalışmalar yoğunlaştırılmalı, dışa bağımlılık azaltılmalı, yerel ürünlerimiz dünyada tanınır hale getirilmelidir. Ülkemizdeki tarımsal

potansiyelin yaşama geçirilmesi için gerçekçi çözümler üretilmelidir. Sağlıklı nesiller yetiştirilmesinin ön koşulu olan, ülkemizde yaşanan hayvansal protein açığının kapatılmasına yönelik kaynaklar desteklenmelidir.

Yeterli ve güvenli gıdaya ulaşabilmek için tarımsal üretimin sübvansede edilmesi, aile, genç ve kadın çiftçiliğinin özendirilerek desteklenmesi, insanların üretim süreçlerinde tutulması sağlanmalıdır. Mono kültüre dayalı endüstriyel tarımsal üretimle değil biyo çeşitliliği önceleyen tarımsal faaliyetlerden elde edilmiş gıda maddelerinin üretilmesiyle gıda egemenliğinin sağlanacağı unutulmamalıdır.

Ülkemizde güvenli gıda temini ve gıda sektörünün büyüyerek dünya piyasalarında önemli bir yer edinilebilmesi için başta gıda üretimi olmak üzere, "çiftlikten sofraya" gıda kontrol ve denetiminde yeterli sayıda Gıda Mühendisinin istihdam edilmesi son derece işlevsel ve önemlidir. Gıda güvenliği ile ilgili yaşanacak bir yetersizliğin sektörde haksız rekabete ve halk sağlığı sorunlarına yol açacağı unutulmamalıdır.

Kamuda istihdam azlığı, yapılan yasal düzenlemelerle özel sektörde istihdam alanlarının daraltılması ve üniversitelerde Gıda Mühendisliği Bölümlerinin sürekli artmasına bağlı olarak ortaya çıkan mezun sayısındaki artış mesleğimizin önde gelen sorunlarından biridir.

Gıda ve içecek endüstrisinin dijitalleşme sürecinde alacağı öncelikle, yüksek katma değerli ürünlerde dijitalleşme ile endüstri 4.0 da gıdanın ön saflarda yer alacağı unutulmamalıdır.

Hammaddeden mamul maddeye geçen üretim sürecinde dijitalleşme kendini her aşamada zorunlu kılmaya başlayacaktır. Şöyle ki; tedarikten lojistik ve depolamaya kadar olan süreçte çapraz haberleşme bu üretim sürecinin olmazsa olmazı olacaktır.

İhtiyaç kadar ürün üretme, depolama ve lojistik masraflarını düşüren bir üretim biçimi olmakla birlikte karbon ayak izlerimizi küçülterek doğa, çevre ve ekolojiye saygılı üretim yapmamıza da neden olacaktır.

Gelecek nesillerin bizlere emaneti olan bu dünyaya daha az atık bırakmak bu sayede başarılacaktır.

Yaşanabilir bir dünya için doğa ve çevreyle uyumlu üretim yapmak insanlık adına yapılacak en iyi işlerden biri olacaktır

Endüstri 4,0'a geçişte akademinin üstlendiği rol çok büyük ve önemlidir. Bu konuya yönelik ilk adımların atıldığı yerler üniversiteler ve araştırma enstitüleridir. Bu sayede firmaların Ar-Ge çalışmalarının akademiyle şekillendiğini unutmamak gerekir. Bu uygulama tam olarak da sanayi ve üniversite işbirliğinin tipik örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gıdaların dayanma sürelerini uzatmak için tarihsel süreçte binlerce yıl sonra gelinen nokta aslında özünden hiç de kopmuş değildir. Kurutma, tuzlama, salamuraya yatırma, çeşitli bitki ve baharatlarla daha uzun süre dayanmasını sağlama, fermente etme, yağın içinde hava ile temasını keserek uzun süre koruyabilme, tütsüleme-dumanlama, haşlayarak, pişirerek ısı ile işleme tabi tutma, konservasyon, bir gıdayı konserve ederek uzun süreli tüketime sunma ve benzerleri. Yıllar sonra bunların endüstri 4.0 adı altında bilimsel teknolojik uygulamalarla yapılabilecek hale gelmesi bir mühendislik başarısıdır.

Önümüzdeki süreçte endüstri 4.0 insanlık olarak erişmekte zorlandığımız gıda ile erişilen gıdanın insan sağlığına yararlı olma halini tarif eden gıda güvenliğinin sağlanmasının da anahtarı olacaktır.

Değerli katılımcılar,

Yukarıda ifade edilenlerin doğrultusunda; içinde bulunduğumuz yüzyılda yeni teknolojilerin ve yeni araştırma konularının önünü açmak bilimsel çalışmalarla mümkün olacaktır. Yeni teknolojilerle birlikte yeni gıdalar, yeni ambalajlar da hızla hayatımıza girmektedir. 1.Uluslararası / 11. Ulusal Gıda Mühendisliği Kongresi, üretimden tüketime gıda zincirinin tüm aşamalarını içine alacak şekilde gıda işleme ve korumada yeni teknolojiler, biyoteknoloji, nanoteknoloji, sanayi devriminin dördüncü jenerasyonu olarak nitelendirilen Endüstri 4.0 gibi teknolojik ve bilimsel konuları ele almak, gıda sektörünü her yönüyle tartışmaya açmak ve dünya örneklerinin de değerlendirileceği bir ortamda katılımcıları bilgilendirmeyi hedeflemektedir.

Kongre süresince alanında uzman ve tecrübeli bilim insanlarının çalışmalarını ve görüşlerini paylaşacakları bilimsel poster ve sözlü bildiri sunumlarının yanı sıra, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yetkilileri ve sektör temsilcileri bir araya gelerek, gıda sektörü ile ilgili sürdürülebilirlik, gıda israfı ve atık, gıda hukuku ve mevzuatı, gıda ekonomisi, gıda güvencesi, gıda güvenliği, gıdada bilgi kirliliği ve gıda etiği gibi konuları da düzenlenecek panellerde tartışacaktır. Gıda Mühendisliği mesleği ve gıda mühendisliği eğitiminin sorunları ve çözüm önerileri de Kongremizin temel konulardan birini oluşturacaktır.

Yirmi binin üzerinde üyesi, yedi şube ve on dokuz temsilciliği, altmış dört üniversitede öğrenim gören binlerce öğrencisiyle büyük bir aile olan TMMOB Gıda Mühendisleri Odası olarak ifade etmek isteriz ki; sağlıklı ve sürdürülebilir beslenmeyi herkes için ulaşılabilir kılmak adına açlığın, yokluğun ve yoksulluğun son bulduğu, hakça adil bir paylaşımın olduğu, korkulardan, kaygılardan uzak, güvenli, sağlıklı, savaşız, sınıfsız ve sömürsüz bir dünya özlemiyle kongremizin ülkemize, mesleğimize, meslektaşlarımıza ve bu yolculukta bize eşlik ederek bu salonu dolduran bütün katılımcılara ve desteklerini bizden esirgemeyen kurum ve kuruluşlara, sponsorlarımıza, kongre düzenleme kurulumuza, bilimsel danışma kurulumuza hayırlı ve uğurlu olmasını diler, teşekkür ederiz.

Kemal Zeki Taydaş

TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı

1.Uluslararası / 11. Ulusal Gıda Mühendisliği Kongresi Başkanı